

Ranking szkół podstawowych w województwie podkarpackim na podstawie wyników konkursów przedmiotowych Podkarpackiego Kuratorium Oświaty w roku szkolnym 2011/2012

Wprowadzenie

Podkarpackie Kuratorium Oświaty corocznie w okresie od października do lutego organizuje trzy etapowe konkursy przedmiotowe dla uczniów klas IV-VI szkół podstawowych, które są adresowane do uczniów szczególnie uzdolnionych, wykazujących zainteresowanie tematami i zagadnieniami związanymi z elementami treści podstaw programowych z matematyki, przyrody, języka polskiego i historii. W odróżnieniu od testu szóstoklasisty udział w konkursach jest dobrowolny. Dlatego zwykle biorą w nim udział uczniowie z lepszymi wynikami w nauce. Szkoły podstawowe w ogromnej większości organizuje go u siebie na etapie szkolnym. Dokładna liczba uczniów i szkół, które przystąpiły do etapu pierwszego konkursów przedmiotowych nie jest opublikowana oficjalna, ale zapewne bez problemu można uzyskać tą informację w Podkarpackim Kuratorium Oświaty. Po etapie szkolnym publikuje się listę uczniów zakwalifikowanych do etapu rejonowego z każdego przedmiotu. Dodatkowa informacja zawiera nazwę szkoły, miejscowości oraz liczbę uzyskanych punktów. W tegorocznej edycji do drugiego etapu /rejonowego/ zakwalifikowało 200 uczniów z język polskiego, 200 z historii, 181 z matematyki, 186 z przyrody. Wyniki etapu drugiego są publikowane na podobnej zasadzie z tym, że zaznacza się, którzy uczniowie zakwalifikowali się do etapu wojewódzkiego. Po trzecim etapie każdego konkursu przedmiotowego publikowana jest osobno lista finalistów (około 80 uczniów), wśród których wyłonieni zostają laureaci (około 30 uczniów). Zdarza się, że jeden uczeń zostaje laureatem więcej niż jednego konkursu przedmiotowego równocześnie.

Podkarpackie Kuratorium Oświaty organizuje również konkursy z języka angielskiego i niemieckiego oraz o inne tematyce, ale ich wyniki nie zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu. Do utworzenia rankingu szkół podstawowych, który odzwierciedlałby dobre praktyki edukacyjne w pracy z uczniami zdolnymi, najlepiej nadają się konkursy przedmiotowe w zakresie programów szkolnych. Stopień znajomości języka obcego nie zawsze zależy od nauki szkolnej. Zdarza się, że niektórzy uczniowie przebywają za granicą ze swoimi rodzinami przez długi czas i wracają do Polski z zaawansowaną znajomością języka obcego. W przypadku konkursów przedmiotowych nie ma większego znaczenia język i miejsce nauki, bo różnice programowe w krajach europejskich na poziomie podstawowym są nieduże. Wręcz dominuje opinia, że poziom nauczania w polskich szkołach do tej pory wysoki. Ranking szkół podstawowych w zakresie nauki języków obcych też ma swoją wartość, bo jednak większość uczniów uczy się języka angielskiego i niemieckiego od podstaw w Polsce, w czym mają także zasługi nauczyciele polscy.

Ranking szkół podstawowych województwa podkarpackiego

Ranking szkół podstawowych województwa podkarpackiego opiera się na prostym zliczeniu punktów uzyskanych przez uczniów danej szkoły, którzy zakwalifikowali się co najmniej do drugiego etapu. W niniejszym opracowaniu prezentowana jest pierwsza dziesiątka szkół z każdego przedmiotu odrębnie. Pełny ranking opublikowany jest na stronie internetowej www.mentis.org.pl. W przypadku gdy szkołę reprezentował jeden lub dwoje uczniów różnice punktowe między szkołami są nieduże, więc numerycznie oznaczona pozycja nie ma większego znaczenia. W celu zidentyfikowania szkół z dobrymi praktykami edukacyjnymi w pracy z uczniami zdolnymi należałoby oczekiwać większej liczby uczniów z lepszymi wynikami punktowymi na poszczególnych etapach konkursu. Te szkoły zasługują na szczególne wyróżnienie.

Tabela 1. Szkoły podstawowe z największą sumą punktów uzyskanych przez uczniów danej szkoły w konkursie kuratorskim z matematyki

Poz.	Szkoła	Miejscowość	Suma punktów
1	Szkoła Podstawowa nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Dębicy	Dębica	568
2	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 11 w Stalowej Woli	Stalowa Wola	370
3	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 w Dębicy	Dębica	350
4	Zespół Szkół nr 1 Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5 w Dębicy	Dębica	334
5	Szkoła Podstawowa nr 1 w Mielcu	Mielec	315
6	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Jaśle	Jaśło	305
7	Szkoła Podstawowa nr 5 w Rzeszowie	Rzeszów	302
8	Zespół Szkół Publicznych nr 2 - Narciarska Szkoła Sportowa - Szkoła Podstawowa nr 2 w Ustrzykach Dolnych	Ustrzyki Dolne	277
9	Szkoła Podstawowa nr 12 w Dębicy	Dębica	270
10	Zespół Szkół Nr 1 w Kolbuszowej - Szkoła Podstawowa nr 1 im. H. Sienkiewicza w Kolbuszowej	Kolbuszowa	258

Tabela 2. Szkoły podstawowe z największą sumą punktów uzyskanych przez uczniów danej szkoły w konkursie kuratorskim z przyrody

Poz.	Szkoła	Miejscowość	Suma
1	Szkoła Podstawowa nr 4 w Jarosławiu	Jarosław	1817
2	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Jaśle	Jaśło	1494
3	Szkoła Podstawowa Nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Jarosławiu	Jarosław	1358
4	Zespół Szkół w Palikówce - Szkoła Podstawowa w Strażowie	Strażów	1054
5	Zespół Szkół nr 1 Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5 w Dębicy	Dębica	1025
6	Szkoła Podstawowa nr 3 w Rzeszowie	Rzeszów	1005
7	Szkoła Podstawowa Nr 9 w Dębicy	Dębica	972
8	Szkoła Podstawowa nr 5 w Rzeszowie	Rzeszów	931
9	Szkoła Podstawowa nr 2 w Dębicy	Dębica	794
10	Szkoła Podstawowa nr 3 w Mielcu	Mielec	692

Tabela 3. Szkoły podstawowe z największą sumą punktów uzyskanych przez uczniów danej szkoły w konkursie kuratorskim z języka polskiego

Poz.	Szkoła	Miejscowość	Suma
1	Szkoła Podstawowa nr 4 w Sanoku	Sanok	854
2	Szkoła Podstawowa Nr 9 w Dębicy	Dębica	816
3	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Jaśle	Jaśło	800
4	Szkoła Podstawowa nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Dębicy	Dębica	752
5	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 w Dębicy	Dębica	524
6	Zespół Szkolno - Przedszkolny nr 5 – Szkoła Podstawowa nr 23 w Rzeszowie	Rzeszów	435
7	Zespół Szkół nr 1 Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5 w Dębicy	Dębica	413
8	Szkoła Podstawowa nr 19 Rzeszów	Rzeszów	405
9	Zespół Szkół Społecznych nr 1 w Rzeszowie - Szkoła podstawowa	Rzeszów	397
10	Szkoła Podstawowa nr 2 w Dębicy	Dębica	388

Tabela 4. Szkoły podstawowe z największą sumą punktów uzyskanych przez uczniów danej szkoły w konkursie kuratorskim z historii.

Poz.	Szkoła	Miejscowość	Suma
1	Szkoła Podstawowa nr 3 w Mielcu	Mielec	2302
2	Szkoła Podstawowa nr 2 w Dębicy	Dębica	2264
3	Szkoła Podstawowa nr 1 w Mielcu	Mielec	1297
4	Szkoła Podstawowa nr 10 w Jarosławiu	Jarosław	1078
5	Zespół Szkół w Medyni Głogowskiej - Szkoła Podstawowa	Medynia Głogowska	1000
6	Szkoła Podstawowa nr 14 w Przemyślu	Przemyśl	958
7	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Leżajsku	Leżajsk	945
8	Zespół Szkół w Skopaniu - Publiczna Szkoła Podstawowa	Skopanie	939
9	Szkoła Podstawowa nr 19 Rzeszów	Rzeszów	836
10	Szkoła Podstawowa nr 12 w Dębicy	Dębica	834

W związku z tym, że skala punktacji w każdym konkursie przedmiotowym była różna, to dla dokonania porównań i sporządzenia całościowego rankingu szkół ujednolicono miarę wyniku danej szkoły poprzez obliczenie ułamka z wszystkich punktów danego przedmiotu. Ułamek wyrażał innymi słowy, jaki procent wszystkich punktów z każdego przedmiotu uzyskali uczniowie z danej szkoły. Tak powstał ogólnopredmiotowy ranking szkół podstawowych z województwa podkarpackiego w roku szkolnym 2011/2012.

Tabela 5. Ranking ogólnopredmiotowy /procent uzyskanych punktów we wszystkich konkursach przedmiotowych łącznie z ogółu szkół podstawowych odnotowanych w wynikach/

L.p.	Szkoła	Miejscowość	Procent
1	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Jaśle	Jaśło	2,889%
2	Szkoła Podstawowa nr 2 w Dębicy	Dębica	2,809%
3	Szkoła Podstawowa Nr 9 w Dębicy	Dębica	2,497%
4	Szkoła Podstawowa nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Dębicy	Dębica	2,398%
5	Szkoła Podstawowa nr 3 w Mielcu	Mielec	2,389%
6	Zespół Szkół nr 1 Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5 w Dębicy	Dębica	2,350%
7	Szkoła Podstawowa nr 4 w Jarosławiu	Jarosław	1,978%
8	Szkoła Podstawowa nr 1 w Mielcu	Mielec	1,893%
9	Szkoła Podstawowa nr 3 w Rzeszowie	Rzeszów	1,765%
10	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 w Dębicy	Dębica	1,763%

Ranking małych i średnich gmin oraz dużych miast

Zakładając równomierny rozkład uczniów zdolnych (5% w każdej szkole) oraz wybitnie zdolnych (1% w każdej szkole) w ogólnej populacji dzieci i młodzieży, to wyjątkowo liczna reprezentacja uczniów danej szkoły z wysokimi wynikami uzyskanymi w przedmiotowym konkursie kuratorskim wskazuje nie tylko na uzdolnienia tych uczniów, ale także na wyjątkową pracę dydaktyczną nauczycieli, wyjątkowo dobre zarządzanie szkołą przez dyrektora oraz wyjątkowe korzystne warunki stwarzane przez samorząd lokalny.

Należy mieć świadomość, że w rankingu opracowanym na podstawie sumy uzyskanych punktów większe szanse na wyższą pozycję mają szkoły z dużą liczbą uczniów, zwykle zlokalizowane w miastach. Dorobek punktowy uczniów z małej, wiejskiej szkoły zawsze będzie skromniejszy od dużych, miejskich szkół, nawet przy najlepszej pracy dydaktycznej. Dlatego w dalszej części raportu opracowano ranking gmin i miast uwzględniający potencjał ludnościowy, ze wskazaniem konkretnych szkół podstawowych, które przyczyniły się do wysokiego wyniku.

Wobec braku dostępu do danych o liczbie uczniów klas IV-VI w szkołach podstawowych województwa podkarpackiego w roku szkolnym 2011/2012, oparto się o dane dotyczące demograficzne publikowane przez GUS z 2011 roku. Zakładając, że liczba uczniów szkół podstawowych jest proporcjonalna do liczby ludności na danym terenie, to opracowano ranking gmin i miejscowości uwzględniający potencjał ludnościowy. Tam gdzie jest mniej mieszkańców można oczekiwać niższego wyniku punktowego, a tam gdzie liczba ludności jest duża, to spodziewany wynik punktowy uzyskany przez uczniów gminy lub miasta powinien być proporcjonalnie wyższy. Każdą gminę i miasto porównano do wyniku oczekiwanego, proporcjonalnie do liczby ludności. W ten sposób powstał ranking, który odpowiada na pytanie, w których gminach wiejskich i miastach uczniowie szkół podstawowych uzyskują wyniki ponadprzeciętne, a w których poniżej możliwości wynikającego z potencjału ludnościowego. Pośrednio wskazuje to na gminy i miasta z ich wyróżniającymi się szkołami z dobrymi praktykami edukacyjnymi, co jest celem tego opracowania. Dodatkowo dokonano zestawienia w trzech grupach o zbliżonym potencjale ludnościowym: gminy wiejskie do 10.000 ludności, gminy wiejskie i miejsko-wiejskie od 10.000 do 30.000, oraz miasta powyżej 30.000 mieszkańców.

Tabela 6. Ranking gmin do 10 tyś ludności z dobrymi praktykami edukacyjnymi w szkołach podstawowych /procent wykonania normy - „oczekiwanego wyniku” w tej grupie gmin/

Poz.	Gmina	Ludność	Procent wykonania „normy”	Matematyka	Przyroda	Język polski	Historia
1	Krasne	9985	391%	301%	699%	0%	433%
2	Gawłuszowice	2769	375%	0%	0%	548%	1090%
3	Oleszyce	6484	279%	220%	166%	866%	0%
4	Jodłowa	5387	276%	848%	0%	117%	127%
5	Pruchnik	9855	270%	75%	350%	421%	259%
6	Jeżowe	9945	184%	116%	128%	0%	475%
7	Majdan Królewski	9673	180%	84%	269%	0%	322%
8	Haczów	9110	167%	0%	430%	116%	68%
9	Radomyśl Wielki	7361	163%	496%	0%	0%	136%
10	Harasiuki	6331	161%	0%	221%	479%	0%

W kategorii „matematyka” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Jodłowa, Radomyśl Wielki, Lubenia, Adamówka, Krasne.

W kategorii „przyroda” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Krasne, Haczów, Pruchnik, Kołaczyce, Krzywca.

W kategorii „język polski” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Oleszyce, Gawłuszowice, Harasiuki, Pruchnik, Radymno.

W kategorii „historia” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Gawłuszowice, Jeżowe, Krasne, Majdan Królewski, Pruchnik.

Tabela 7. Ranking gmin od 10 do 30 tyś. ludności z dobrymi praktykami edukacyjnymi w szkołach podstawowych //procent wykonania normy - „oczekiwanego wyniku” w tej grupie gmin/

Lp	Gmina	Ludność	Procent wykonania „normy”	Mate- matyka	Przyroda	Język polski	Historia
1	Baranów Sandomierski	12066	293%	196%	130%	233%	490%
2	Zagórz	12820	286%	110%	597%	338%	181%
3	Leżajsk	14126	280%	271%	0%	325%	408%
4	Boguchwała	18619	235%	217%	197%	205%	290%
5	Iwonicz Zdrój	11075	234%	218%	417%	97%	247%
6	Trzebownisko	19865	207%	69%	213%	357%	173%
7	Brzostek	13111	192%	0%	630%	201%	61%
8	Czarna Łącuecka	11043	184%	210%	0%	0%	413%
9	Chorkówka	13501	179%	174%	0%	0%	420%
10	Żyraków	13670	174%	203%	342%	0%	195%

W kategorii „matematyka” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Ustrzyki Dolne, Leżajsk, Kolbuszowa, Nisko, Zaleszany.

W kategorii „przyroda” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Brzostek, Zagórz, Iwonicz Zdrój, Żyraków, Kańczuga.

W kategorii „język polski” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Czudec, Trzebownisko, Mielec gmina, Przecław, Zagórz.

W kategorii „historia” na wyróżnienie zasługują kolejno następujące gminy: Baranów Sandomierski, Chorkówka, Czarna Łącuecka, Leżajsk, Boguchwała.

Tabela 8. Ranking miast powyżej 30 tys mieszkańców z dobrymi praktykami edukacyjnymi w szkołach podstawowych

Poz.	Miasto	Ludność	Procent wykonania „normy”	Matematyka	Przyroda	Język polski	Historia
1	Dębica	46 611	334%	338%	294%	375%	328%
2	Mielec	60 743	156%	163%	122%	135%	215%
3	Jarosław	39 702	153%	71%	329%	82%	123%
4	Jasło	36 932	144%	153%	137%	190%	83%
5	Krosno	47 471	85%	96%	124%	9%	114%
6	Sanok	39 106	80%	68%	32%	136%	84%
7	Rzeszów	178 227	66%	70%	51%	82%	58%
8	Stalowa Wola	63 371	64%	88%	70%	74%	14%
9	Tarnobrzeg	49 214	33%	53%	0%	24%	61%
10	Przemyśl	66 229	27%	12%	42%	7%	54%

W województwie podkarpackim miast powyżej 30 tys. mieszkańców jest dziesięć i dlatego ostatnia tabela obejmuje wyniki ich wszystkich. Przykładowo, uczniowie z Rzeszowa uzyskali łącznie ... punktów, co w liczbach bezwzględnych dawało drugą pozycję. Jednakże Rzeszów ma co najmniej trzy razy więcej mieszkańców niż pozostałe miasta, a więc proporcjonalnie tyle samo razy więcej uczniów szkół podstawowych. Po przeliczeniu okazuje się, że Rzeszów „wykonał 66% swojej normy” i zajął w rankingu miast 7 pozycję. Taka procedura układania rankingu wydaje się być bardziej sprawiedliwa i obiektywna, chociaż nie doskonała. Lepiej byłoby odnosić się do aktualnej liczby uczniów szkół podstawowych klas IV-VI w każdej gminie i mieście, a nie do ogółu mieszkańców. Jednakże zdobycie takich danych przez Internet okazało się niewykonalne.

Podsumowanie wyników kuratorskich konkursów przedmiotowych w roku szkolnym 2011/2012

Uczestnictwo w kuratorskich konkursach przedmiotowych jest dobrowolny i należy przypuszczać, że biorą w udział przede wszystkim uczniowie z lepszymi wynikami w nauce. Na kolejnych etapach konkursowych wyłaniani są uczniowie bardziej zdolni i lepiej przygotowani. Na sukces edukacyjny składają się zdolności ucznia i praca nauczyciela odbywająca się w sprzyjających warunkach. Wszystkie szkoły wymienione w rankingu zasługują na uznanie i docenienie. Kwalifikacja choćby do drugiego etapu konkursu, to wyróżnienie dla ucznia i nauczyciela. Oczywiście najważniejszym osiągnięciem jest uzyskanie tytułu laureata, który zwalnia ucznia z testu szóstoklasisty przyznając mu maksymalną liczbą punktów. Im większa liczba uczestników drugiego i trzeciego etapu konkursu z jednej szkoły i do tego z różnych przedmiotów, tym mocniejsze przekonanie, że oprócz uzdolnień samych uczniów, istotną rolę odgrywa praca nauczycieli i to w jakich warunkach ona się odbywa.

Ranking szkół podstawowych opracowany na podstawie wyników kuratorskich konkursów przedmiotowych wskazuje przede wszystkim na liderów dobrych praktyk edukacyjnych w pracy z uczniami zdolnymi. To nie jest wyczerpująca ocena jakości pracy szkoły. W tych wymienionych i wielu innych szkołach odkrywane są i rozwijane talenty uczniowskie w dziedzinie językowej, plastycznej, artystycznej, sportowej i innych. Jednakże wyniki konkursów przedmiotowych są mocnym wskaźnikiem efektywności pracy szkoły w zakresie nauczania programowego. Szkoły wymienione w pierwszej dziesiątce poszczególnych kategorii przedmiotowych, to w większości placówki zlokalizowane w miastach, chociaż są wyjątki (szkoła podstawowa w Strażowie - przyroda; szkoły podstawowe w Medyni Głogowskiej i Skopaniu – historia).

W tym opracowaniu wyróżniono także samorządy lokalne - gminy i miasta, gdzie relatywnie do potencjału ludnościowego udało się osiągnąć więcej niż można byłoby się spodziewać. Uzdolnieni uczniowie z nauczycielami wykonali co najmniej dwieście procent swojej normy. To także wskaźnik dobrych praktyk edukacyjnych, choćby w zakresie jednego przedmiotu. Tak najczęściej dzieje się w małych gminach i miejscowościach, gdy nauczyciel lub grupa nauczycieli przedmiotowych potrafi wykonać nadzwyczajną pracę ze swoimi uczniami przy skromnych zasobach.

W tym kontekście na wnikliwą analizę zasługuje ranking dziesięciu największych miast w województwie podkarpackim. To zestawienie ukazuje ogromną dysproporcję między wynikami szkół podstawowych z Dębicy i resztą województwa. W Dębicy wyróżnia się nie jedna lub dwie szkoły z jednego lub dwóch przedmiotów, ale co najmniej pięć ze wszystkich przedmiotów (SP nr 2,3,5,9,11,12). W innych miastach pojedyncze szkoły dorównują osiągnięciami lub są liderami w poszczególnych przedmiotach (SP 11 w Stalowej Woli – matematyka; SP 4 w Jarosławiu i SP 4 w Jaśle – przyroda; SP 4 w Sanoku i SP 4 w Jaśle – język polski; SP 3 w Mielcu - historia). Zwycięzcą rankingu szkół w ogólnym bilansie uzyskanych

punktów została Szkoła Podstawowa nr 4 w Jaśle. Ranking dużych miast wskazuje, że po Dębicy na wyróżnienie zasługują także Mielec, Jarosław i Jasło.

Z drugiej strony analiza rankingu dużych miast zmusza do zastanowienia, co się dzieje ze szkołami podstawowymi w Przemyślu? Trudno formułować ogólne wnioski na podstawie wyników konkursów kuratorskich z jednego roku. Nie wiadomo, jak wiele szkół przemyskich przystąpiło do konkursu. Jednakże ogólny wskaźnik 27% wykonania normy punktowej dla tego miasta zmusza do zastanowienia. Czy to przypadek, czy reguła? Szkoła Podstawowa nr 14 w Przemyślu wyróżnia się osiągnięciami w historii. Jednak porównywalne pod względem liczby mieszkańców miasto Mielec ma znacznie więcej osiągnięć, nie mówiąc już o małych gminach i miejscowościach. Co się dzieje ze szkołami podstawowymi w Przemyślu, to największy znak zapytania w tym rankingu. Czy istnieje inne racjonalne wyjaśnienie tego rezultatu, niż zaniedbanie pracy z uczniami zdolnymi w przemyskich szkołach podstawowych? Może metodologia opracowania powyższego rankingu jest błędna i nietrafiona, a wnioski nieprawomocne?

Kolejnym tematem do zastanowienia jest jakość pracy z uczniami zdolnymi w szkołach podstawowych Rzeszowa, czyli miasta o miliardowym budżecie, stolicy województwa podkarpackiego, siedziby wielu urzędów, wyższych uczelni, placówek kulturalnych, przedstawicielstwa firm o zaawansowanej technologii itp. Jak to możliwe, że wskaźnik wykorzystania potencjału demograficznego dla Rzeszowa w osiągnięciach uczniów szkół podstawowych wynosi zaledwie 66%? Oczywiście wiadomo, że przy przyjętej metodologii obliczeń wynik Dębicy obniża wskaźnik procentowy pozostałych miast, ale czemu w ogóle Rzeszów ze swoim wszechstronnym potencjałem nie jest liderem tego rankingu? W bezwzględnej sumie uzyskanych punktów Rzeszów (10 417) zajmuje drugie miejsce po Dębicy (14 909) i przed Mielcem (9 344). Tylko czy taki wynik w wartościach bezwzględnych nie sprawia czasami mylnego przekonania, że wszystko jest w porządku. Podobnie dzieje się w szkole, gdy nauczyciele widzą, że zdolny uczeń bez wysiłku i systematycznej nauki uzyskuje bardzo dobre oceny, ale jednocześnie mają poczucie, że stać go na więcej. Czy edukację rzeszowską w pracy z uczniami zdolnymi na poziomie szkół podstawowych stać na więcej? Czy siódma pozycja Rzeszowa w rankingu dużych miast województwa podkarpackiego w wykorzystaniu kapitału ludzkiego uczniów i nauczycieli szkół podstawowych nie jest wystarczającym powodem do zastanowienia i pogłębionej diagnozy jakości pracy edukacyjnej w tych szkołach? Czy nauczyciele starający się pracować z uczniami zdolnymi i więcej od nich wymagać mają rzeczywiście dostateczne wsparcie w swoich szkołach i władzach samorządowych? To ostatnie pytanie skierowane jest nie tylko do władz miasta Rzeszowa, ale także do pozostałych samorządów, które uzyskały wyniki poniżej oczekiwań, albo w ogóle nie zaistniały w tym rankingu. To opracowanie jest zachętą do refleksji i dyskusji.

Dyskusja o różnicowaniu wymagań edukacyjnych

W 2009 roku Piotr Pacewicz, dziennikarz Gazety Wyborczej, opublikował polemiczny artykuł o tym, że rankingi szkół kłamią i szkodzą. Szczególnie chodziło o rankingi tworzone na podstawie wyników sprawdzianów po szóstej klasie podstawówki, trzeciej gimnazjalnej i matury. Autor uzasadniał swoje stanowisko tym, że według badań decydujący wpływ na wynik egzaminu ma tzw. poziom ucznia, czyli jego łatwość uczenia się. A to zależy w największej mierze od wykształcenia rodziców, a zwłaszcza matki. Z tego wynika, że szkoła A ma lepszą średnią niż B, bo chodzą do niej "lepsi" uczniowie, choć uczyć może gorzej niż B. Dalej autor uważa, że rankingi są podwójnie szkodliwe, gdyż rankingomania zwiększa segregację. Bo do "lepszego" szkoły A (czytaj - z "lepszymi" uczniami) popychają swe dzieci "lepsi" rodzice - tacy, którym bardziej zależy na edukacji i karierze dzieci, a więc lepiej wykształceni. W ten sposób szkoła staje się jeszcze "lepszą". Niby nic złego, ale tym samym szkoła B staje się coraz "gorsza", bo trafią do niej "gorsze" dzieci "gorszych" rodziców. I tak kręci się to błędne koło: wyścig szczurów, w jaki rodzice wkręcają uczniów, nakręca wyścig szkół, a to zwiększa segregację w edukacji. Rankingi przyspieszają te obroty. Taka segregacja wpływa też na morale nawet najbardziej zaangażowanych nauczycieli szkół typu B, bo jakby się nie starali, wylądują w rankingu nisko.

Należy zgodzić się ze spostrzeżeniem, że w mediach publikowane są najczęściej rankingi szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, gdyż rzetelną ocenę uzyskuje się przez porównanie osiągnięć edukacyjnych na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych, które są znormalizowane w skali kraju np. testy kompetencyjne gimnazjalistów, konkursy kuratorskie, olimpiady przedmiotowe, matura. O szkołach podstawowych wspomina się na podsumowanie testu szóstoklasisty. Zwykle publikowany jest wynik średni uzyskany przez uczniów danej szkoły, gminy, miasta lub regionu. Różnice w średnich są nieduże i trudno z nich wywnioskować o czymś więcej niż to, że rozkład uczniów uczących się lepiej i gorzej jest podobny, chociaż zwykle większe miasta uzyskują lepsze wyniki. Z badań demograficznych wiadomo, że w miastach jest więcej osób z wyższym wykształceniem i wyższym statusie ekonomicznym mieszkańców, co wiąże się z jednej strony z dziedziczeniem uzdolnień, a z drugiej stwarza sprzyjające warunki do stymulacji rozwoju. Rankingi szkół podstawowych tworzony na podstawie wyników testu szóstoklasistów niewiele pomaga w odkrywaniu dobrych praktyk edukacyjnych.

Do szkół podstawowych w zdecydowanej większości uczęszczają dzieci ze swojego rejonu, czyli zamieszkujących w najbliższej okolicy, a więc bardzo różne pod względem poziomu nauki. Nauczyciele szkół podstawowych muszą uczyć w jednej klasie dzieci uzdolnione, przeciętne, oraz takie, które wymagają nieustannego wyrównania. W przypadku szkół gimnazjalnych w większym stopniu zachodzi proces wyboru i migracji uczniów uzdolnionych szkół spoza rejonu o lepszej renomie w środowisku lokalnym. Proces różnicowania nasila się przy wyborze szkoły średniej, gdyż wyższa pozycja szkoły w rankingach oznacza jednocześnie wyższe wymagania szkolne. W tym wypadku „lepsze” oznacza „bardziej wymagające”.

Uwzględniając powyższe zastrzeżenia ranking szkół podstawowych zaprezentowany w tym opracowaniu ma na celu właśnie odszukanie tych nauczycieli, szkoły i samorządy lokalne, które wyróżniają się wysokimi wynikami w pracy dydaktycznej z uczniami zdolnymi. O ile integracja całej społeczności lokalnej jest wartością w życiu publicznym, to w codziennej pracy nauczyciela szkoły podstawowej trudno zaprzeczyć rzeczywistości, że w jednym zespole klasowym są uczniowie „lepsi”, „przeciętni” i „słabsi” pod względem zdolności uczenia się. Powinno się indywidualizować podejście do każdego ucznia, a to oznacza, że od każdego należałoby wymagać na miarę indywidualnych możliwości. Tak więc w dostępności do dóbr i szans edukacyjnych powinna obowiązywać równość, o tyle w wymaganiach edukacyjnych należy stosować segregację. Od zdolniejszych powinno wymagać się więcej i trudniejszych zadań. Przeciętnie wszyscy uczniowie powinni poświęcać średnio tyle samo czasu na naukę w szkole i w domu, oraz każdy powinien być oceniony na miarę swoich możliwości. Przy „segregacji-indywidualizacji wymagań edukacyjnych” wszyscy uczniowie mieliby szansę na bardzo dobre oceny i świadectwa z biało-czerwonym paskiem. Oczywiście tak się nie dzieje, bo podstawa programowa i system oceniania są ukierunkowane na przeciętność. W praktyce szczególnie nauczyciele szkół podstawowych, do których uczęszczają zwykle wszystkie dzieci z rejonu muszą poświęcić najwięcej czasu i uwagi na pracę wyrównawczą z naj słabszymi uczniami. Dzieci zdolne uczą się łatwo i bez większego wysiłku. Opuszczają szkołę podstawową bez nawyku systematycznego uczenia się na miarę swoich możliwości. W szkołach gimnazjalnych i średnich postępuje naturalny proces segregacji, bo rodzice i młodzież z większymi aspiracjami wybiera szkoły z potwierdzonymi osiągnięciami edukacyjnymi.

Największą wartość w ocenie jakości pracy szkoły ma edukacyjna wartość dodana, którą można zdefiniować jako przyrost wiedzy uczniów w wyniku danego procesu edukacyjnego. Inaczej mówiąc na ile szkoła poprawiła lub pogorszyła wyniki swoich uczniów. W praktyce pomiar edukacyjnej wartości dodanej w szkołach podstawowych opiera się na skalach quasi-obszaryjnych, bo zewnętrzny egzamin „test szóstoklasisty” odbywa się tylko raz na zakończenie nauki w szkole i nie można go odnieść do innego zewnętrznego pomiaru potencjału ucznia na rozpoczęcie nauki szkolnej. Nieliczne dzieci są diagnozowane w poradniach psychologiczno-pedagogicznych pod względem dojrzałości szkolnej, albo inaczej.

W związku z powyższym ranking szkół podstawowych województwa podkarpackiego opracowany na podstawie wyników kuratorskich konkursów przedmiotowych w roku szkolnym 2011/2012 po uwzględnieniu współczynnika demograficznego jest próbą oceny jakości pracy edukacyjnej szkół z uczniami zdolnymi. Metodologia sporządzenia rankingu nie jest doskonała. Należałoby porównać wyniki konkursów z lat poprzednich. Należałoby uwzględnić starania szkół w odkrywaniu talentów i pracy z uczniami zdolnymi, także w innych dziedzinach: językowych, artystycznych, sportowych itp. Oczywiście wszyscy uczniowie powinni być „zaopiekowani” dydaktycznie odpowiednio do swoich potrzeb edukacyjnych, także ci „przeciętni” i „słabsi”. W przypadku analizy wyników konkursów kuratorskich wiadomo, że rzecz dotyczy uczniów bardziej zdolnych. Dlatego powyższy ranking wskazuje na

szkoły, gminy i miasta, gdzie praca z uczniami zdolnymi przynosi większe efekty. Praca nauczyciel z ambicjami przygotowania uczniów do konkursów kuratorskich nie jest łatwa. Nie wystarcza praca na lekcjach z całą klasą. Większe wymagania od wszystkich uczniów w klasie pociągają za sobą bardziej „surowe” ocenianie, a to prowadzi do frustracji większości uczniów i niezadowolenia rodziców. Często delegacje rodziców proszą dyrektora szkoły o zmianę nauczyciela na bardziej pobłażliwego i wyrozumiałego dla dzieci. Praca nauczyciela na kółkach przedmiotowych jest ograniczona czasowo zwykle do jednej godziny tygodniowo i dużo zależy od rozbudzenia zainteresowań przedmiotem u uczniów i współpracy ze strony rodziców. To wszystko oznacza wiele dodatkowych przygotowań, zabiegów i starań. Czy warto się więcej starać wymagając więcej od uczniów i siebie? Skąd nauczyciele czerpią motywację do tej dodatkowej pracy z uczniami zdolnymi? Rodzice najczęściej zadowolają się bardzo dobrymi ocenami swoich dzieci, które uzdolnionym uczniom przychodzą łatwo, bez systematycznej nauki. Po co robić sobie problem większymi wymaganiami edukacyjnymi? Czy ktokolwiek zauważy to zaniechanie?

Zaproszenie do wspólnego odkrywania dobrych praktyk edukacyjnych

Stowarzyszenie na Rzecz Zdrowia Psychicznego Dziecka i Rodziny w Rzeszowie zaprasza nauczycieli, dyrektorów szkół, rodziców, samorządowców do odkrywania i promowania dobrych praktyk edukacyjnych w szkołach podstawowych, a także gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w województwie podkarpackim. Jeżeli ktoś został niesłusznie pominięty w prezentowanym rankingu, to warto się przebić i pokazać inne dobre praktyki. Oprócz rankingu uzyskanych punktów kuratorskich konkursów przedmiotowych dla szkół podstawowych można analizować osiągnięcia w innych konkursach, zawodach i obszarach aktywności, także na poziomie szkół gimnazjalnych, a dalej ponadgimnazjalnych. Na początek nauczyciele, dyrektorzy i samorządowcy wymienieni w przedstawionym opracowaniu mogliby spotkać się na regionalnej konferencji, aby przedstawić swoje dobre praktyki, a także podyskutować o warunkach i trudnościach w pracy ze zdolnymi uczniami i sposobach ich przewycięzania. Właśnie tam, w wyróżnionych w rankingu szkołach, gminach i miejscowościach można odnaleźć ekspertów od dobrych praktyk edukacyjnych. Oddajmy im głos i posłuchajmy czego możemy nauczyć się z ich doświadczenia, z pożytkiem dla wszystkich dzieci i młodzieży.

Opracował – Dariusz Baran /psycholog/

www.db.rzeszow.pl

Rzeszów, 4 kwietnia 2012 r.